רבי יוסי בר' יהודה היא, והנ"מ הוא "דמשני, היכי משני? א"ר חסדא על יד על יד. *ושוין שבוחשין את השתית בשבת ושותים זיתום המצרי והאמרת אין גובלין? ל"ק הא "בעבה הא ברכה, והני מילי הוא דמשני, היכי משני? אמר רב יוסף: בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית "בשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ. לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה "לגבלא דבי *נשיה' דקא גביל וספי ליה לתורידה, בטש ביה, °אתא אבוה אשכחיה א"ל: הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא: גובלין ולא מספין, ודלא לקיט בלישניה מהלקטין ליה, והנ"מ הוא דמשני, היכי משני? אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב, והא לא מערב שפיר? אמר רב יהודה, מנערו *לכלי. כתיב אפינקסיה דזעירי: אמרית קדם רבי {ומנו, רבי חייא} מהו לגבל? אמר אסור, מהו לפרק? אמר מותר. אמר רב [*מנשיא] "חד קמי חד, תרי קמי תרי שפיר דמי, תלתא קמי תרי אסור, רב יוסף אמר קב ואפילו קביים, *עולא אמר כור, ואפילו כוריים. כתיב אפינקסיה דלוי: אמרית קדם רבי {ומנו רבינו הקדוש} על דהוו גבלין שתיתא בבבל והוה צוח רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא ולית דשמיע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדרבי יוסי בר' יהודה. כתיב אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי "האי מאן דבחד בשבא יהי גבר ולא חדא ביה" מאי "[ולא חדא ביה]? אילימא ולא חד לטיבו ולא חד לבישו, והאמר רב אשי "אנא בחד בשבא הואי", אלא לאו חדא לבישו, והאמר רב אשי "אנא ודימי בר קקוזתא הוויין בחד בשבא אנא מלך והוא הוה ריש גנבי" אלא אי כולי לטיבו אי כולי לבישו (מאי טעמא דאיברו ביה אור וחושך) האי מאן דבתרי בשבא, יהי גבר רגזן* מ"ט משום דאיפליגו ביה מיא. האי מאן דבתלתא בשבא יהי גבר עתיר, וזנאי יהא מ"ט משום דאיברו ביה עשבים. האי מאן דבארבעה בשבא יהי גבר חכים (*) ונהיר, מ"ט משום דאיתלו ביה מאורות. האי מאן דבחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים מ"ט משום דאיברו ביה דגים ועופות. האי מאן דבמעלי שבתא יהי גבר חזרן * אמר ר"נ בר יצחק חזרן במצות. האי מאן דבשבתא יהי, בשבתא ימות על דאחילו עלוהי יומא רבא דשבתא' אמר רבא בר רב שילא "וקדישא רבא יתקרי. אמר להו רבי חנינא: פוקו אמרו ליה לבר ליואי לא מזל יום גורם אלא מזל שעה גורם האי מאן דבחמה(א) יהי גבר זיותן יהי אכיל מדיליה ושתי מדיליה ורזוהי גליין, אם גניב לא מצלח, האי מאן דבכוכב נוגה, יהי גבר עתיר, וזנאי יהי, מ"ט? משום דאיתיליד ביה נורא. האי מאן דבכוכב יהי גבר נהיר וחכים משום דספרא דחמה הוא. האי מאן דבלבנה יהי גבר סביל מרעין, בנאי וסתיר סתיר ובנאי, אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה ורזוהי כסיין, אם גנב מצלח. האי מאן דבשבתאי יהי גבר מחשבתיה בטלין ואית דאמרי כל דמחשבין עליה בטלין. האי מאן דבצדק יהי גבר צדקן * אמר ר"נ בר יצחק וצדקן במצות. האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא א"ר אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא, אמר רבה אנא במאדים הואי, אמר אביי מר נמי עניש* וקטיל, איתמר רבי חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל רבי יוחנן אמר אין מזל לישראל ואזדא רבי יוחנן לטעמיה *דא"ר יוחנן מניין שאין מזל לישראל שנאמר °כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה" *הם יחתו ולא ישראל ואף רב סבר אין מזל לישראל דאמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל שנאמר *°ויוצא אותו החוצה' אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע °בן ביתי יורש אותי? אמר לו לאו °כי אם אשר יצא ממעיך" אמר לפניו: רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה {צא} מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל, מאי דעתיך

דקאי

*) [פי' זכרן ערוך]

ירמיה י

בראשית טו

רבי יוסי בר יהודה היא · (דאי רבי לא מהני ליה שינוי דמכתינת מים מיחייב אפילו במידי דלאו בר גיבול כדאמרינן גבי מורסן אבל לרבי יוסי בר יהודה) דאמר עד שיגבל הכא גובלין כלאחר יד כדמפרש ואזיל והנ"מ הוא דקא משני : שבוחשין · בתרווד דהיינו גובלין : ושותים זיתום המצרי · דבלאו רפואה נמי משקה הוא דתנן כל המשקין שותה אדם לרפואה (לעיל דף קט:) : בעבה · אין גובלין, ברכה בוחשין שאין זו לישה : בחול נותן החומץ כו' · כלומר כן דרכו בחול : לגבלא דבי נשיה · שומר בהמות אביו ומגבל מאכלן : דקא גביל · מורסן ע"י שינוי : בטש ביה · דהא לכולי עלמא "אבל לא גובלין" תנן : גובלין · מורסן ע"י שינוי כדמפרש ואזיל והוא דקא משני : ולא מספין · לאורי אין מאכילין אותן : ודלא לקיט בלישניה · עגל קטן שעדיין לא למד לאכול : והני מילי · דאמרן דמותר לגבל מורסן : שתי וערב · פעם אחת מוליך המקל שתי, ופעם אחת ערב : מנערו לכלי · והוא מתערב מאליו : אפינקסיה · לוחות קשורות זו עם זו כאותן של סוחרים : מהו לפרק · לאת מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה : חדא קמי חדא · מילתא באפי נפשה היא חדא מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתת לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באבוס אחד : אבל תלתא קמי תרתי · הואיל ובחול לא יהיב להני האי, הוי טרחא דלא לריך וכ"ש תרתי קמי חדא : אמרית קמיה רבי · רבי לוי משתעי דהוא אמר קדם רבי על הנך אינשי דגבלין שתיתא : מדר' יוסי בר יהודה · בר פלוגתיה דהוא שרי לעיל אף בעבה ועל ידי שינוי והיו נוהגין כמותו : האי מאן דבחד בשבא · הנולד באחד בשבת : יהא גבר ולא חדא ביה · יהא אדם שלם במדה אחת יהא ולא אחת בו ממדה אחרת ולקמן מפרש לה ואזיל : והוא ריש גנבי · דמאן דבחד בשבא יהא ראש כמו שהיום ראש למעשה בראשית מיהו שמע מינה דנולדים בו לדיקים ורשעים : דאיפליגו מיא · כך הוא יבדל מכל אדם : זנאי · נואף : דאיברו ביה עשבים · דכתי' (בראשי' א') תדשא הארץ① והוא דבר שפרה ורבה מאד וממהר לגדל ולצמוח דהוא ענין פריצות תשוו"א בלע"ז [נ"א]② דלא כתיב "למינהו" בעשבים בלוויים (ועוד) שיולאין בערבוביא ויונקין זו מזו : ונהיר · זוהר : דאיתלו ביה מאורות · וכתיב ותורה אור : דאיברו ביה דגים ועופות · שאין טורחין לאוכלין אלא ניזונים בחסדו של הקב"ה : חזרן · מחזר אחר מלות : חזרן במצות · שכן דרך ע"ש לחזר אחר מלות שבת : וקדישא רבא יתקרי · שיהא פרוש וקדוש דכתיב (שמות כ) ויקדשהו : אמר להו רבי חנינא · לתלמידים שקראו פנקסו של ר' יהושע : מזל שעה · ז' מזלות הן המשמשין את השעות חנכ"ל שצ"ם חמה היינו חמה ממש והוא אחד מן המזלות וכן לבנה והשאר הוויין כוכבים : זיותן · כשמש המאיר : אכיל מדיליה · כשמש שאינו מסיג גבול רעהו למשול בלילה : ורזוהי גליין · אין לו רשות לכסות סודו ונסתרותיו אלא כשמש הזה שהוא פומבי לכל : דסלי ביה נורא · אש תלוי באותו מזל יצר של תשמיש בוער כתנור : מזל כוכב · הוא סופר של מזל חמה לכתוב דרך הילוכו ותקופותיו ומלוי אלנו תמיד : סביל מרעין · כלבנה זו(ג)(שמתכוונה)והולכת : בנאי וסתיר · כלבנה זו שגדילה ומתמעטת : אכיל לא דיליה · כלבנה המסגת גבול החמה למשול אף ביום : ורזוהי כסיין · כלבנה שאינה מאירה : דבשבתאי · מזל כוכב ששמו שבתאי : בטלין · כמו לא ישבותו (בראשית ח) : לדקן במצות · לדקה לעניים דקרי ליה מצוה (בכל לשון אגדה : גנבא · ליסטים ההורג נפשות : אומנא · מקיז דם : עניש · בני אדם העוברין על דבריו : מזל מחכים · לפי המזל היא החכמה כדאמר דבחמה נהיר וחכים ויש מזל לישראל שאין תפלה ולדקה משנה את המזל : אין מזל לישראל · דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה : איצטגנינות · חכמת המזלות : לא מאיצטגנינותיך · היינו דכתיב "ויוצא אותו החוצה" חוץ מאיצטגנינותו :

דקאי

תורה אור

מהו לפרק · פירש בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וליתן לפני אחרת וכן פירש בערוך בערך פרק וקשה לר"י דהיינו מתניתין גבי בהמה (לעיל דף קמ:) ונראה לר"י לפרק היינו להריק המים וגם המורסן מכלי אל כלי שתגבל היטב ובערוך פירש כמה לשונות :

אין מזל לישראל · והא דאמר רבא בשילהי מו"ק (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה אבל פעמים שאין המזל משתנה כדאמר ביבמות פרק החולץ (דף נ. ושם) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו (דאין מזל לישראל) :

כלדאי

ר"מ מוחק זה

[עי' תוספות חולין ד. ד"ה מכניס וכו' דגרסי רב מנשה]

רבינו חננאל

ואין צ"ל שמלקטין כו' ופריק רב יהודה הכי לעולם פי' מתניתא דאמר כך היא מהלקטין דספו ליה בידיה והיא פתותה מהלעטה שאמרנו ומלקטין שמשליך לפניה שעורים וכיוצא בהן דברים שהן מאכל לעופות · ואין משליכין מאכל לפני יוני שובך ויוני [עליה] לפי שאינן [בני] תרבות ואין מזונותן עליך וכי [הא] דתניא נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה כלב מזונותיו עליך חזיר אין מזונותיו עליך ובא רב אשי לסייע דברי רב יהודה ולומר שנויא דשני שנויא היא מדוקיא דמתניתין דקתני אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יונים הרדוסיות מ"ט לאו משו' דהני מזונותיו עליך והני אין מזונותיו עליך ולא עמדו דברי רב אשי והלכה כרב יהודה דתניא כוותיה דתניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בב"א · הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין בפ"ע ומים בפ"ע : מהלקטין לתרנגולים ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין אוקימנא לר' יוסי ב"ר יהודה דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי ר' ור' יוסי בר יהודה אומר עד שיגבל אלמא אמרינן [דנתינת מים זהו גיבולו] ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי ב"ר יהודה עד שיגבל אלא בקמח דבר גיבול הואי אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפי' ר' יוסי ב"ר יהודה מודי שנתינת מים למורסן אסור שזהו גיבולו ואשכחנן תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי ר' [ר'] יוסי ב"ר יהודה אומר נותנים מים למורסן ואע"ג דבכל מקום הלכתא כרבי מחבירו הכא הלכה כר' יוסי דתנינן מתניתין סתמא כוותיה' ותוב מ:א דכתוב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבינו הקדוש והוא רבי עד דהוו גבלין שתיתא בבבל והוא צווח רבי דלית דשמע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדר' יוסי ב"ר יהודה מהא נמי שמעינן דהלכתא כר' יוסי ב"ר יהודה דהוא בר פלוגתיה לא אסר ונפק עובדא כוותיה: ת"ר גובלין את הקליא וי"א גובלין ואמרינן מאן י"א באמר רב חסדא ר' יוסי ב"ר יהודה היא והוא דמשני היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד פי' מעט מעט מדמתרץ רב חסדא אליבא דר' יוסי ב"ר יהודה הלכתא

עין משפט
נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' שם הלכה לג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכא סעיף יד :

מסורת
הש"ס

רש"ל מ"ז

ברכות לח.

[צ"ל נשא ועמ"ש תוספו' לעיל כג: ד"ה דבי]

הגהות
הב"ח

(א) גמ' מאן דבחמה יהא כו' · נ"ב תחלת סדר הליכתן שצ"ם חנכ"ל [וכלן] נקט חנכ"ל לפי סדר שצ"ם] לפי סדר סימני הימים תל"ס כנרש נקט חמה בראשה והדר נקט נוגה וכו' לפי סדר [השעות והמזלות כשתתחיל ממזל חמה שהוא משמש בתחלת יום א' נמצא סדר השעות] חנכ"ל שצ"ם ותחזור חלילה כדאיתא ברש"י ס"פ מפנין ועי"ש: (ב) רש"י ד"ה סביל וכו' זו שמתמעטת והולכת :

גליון
הש"ס

גמרא אתא אבוה אשכחיה · עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה דבי נשא: רש"י ד"ה אכיל דלא דיליה כלבנה המסגת · עיין דבר נחמד בזה בכהנות אור לבעל סמ"ע פ' בראשית :

(סוכה כט.)

[סוכה כט.]

[נדרים לב.]

מבנה

מזל לישראל

כן - לא

1. מזל יום

2. מזל שעה

מבנה (דף יז ב)